

Biblioteken i Västmanland och tekniken

Förstudie :

BIBMUSKOM

genomförd 2000-2001 med stöd av statens kulturråd

Förstudie BIBMUSKOM

Projektägare : Länsbibliotek Västmanland

Projektid : hösten 2000 – hösten 2001

Projektansvariga : Ulf Hölke och Lars Rydquist

Projektledare : Ulf Hölke

Projektanställda : Lena Centerskog-Larsson(intervjuer)

Ansvarig för workshop : Margareta Holmström Framfab

Värd för studiebesök Ronneby-Karlshamn : Ulf Redmo Länsbibliotek Sydost

Innehåll

1. Inledning - syfte

2. Sammandrag av intervjuer och samtal på biblioteken kring IT och samarbete
3. Sammandrag av intervjuer med bibliotekspersonal och kommunernas informations-ansvariga kring användning och utveckling av hemsidor
4. Mälardalens högskola och distansutbildning
5. Workshop
6. Studiebesök i Blekinge
7. Kompetensutvecklingsprojekt för bibliotekspersonal i sex kommuner i länet
8. Kulturen på webben och ”Fråga om Västmanland”
9. Sammanfattning och hur går vi vidare

Bilagor : Några fakta om biblioteken i Västmanland; Ekonomisk redovisning

1. Inledning

Denna förstudie, "BIBMUSKOM" är genomförd under 2000/2001 av Länsbibliotek Västmanland. Den omfattar i huvudsak redovisningar av intervjuer, utvecklingsarbete, workshop och studiebesök, men lyfter också fram projekt och idéer som utvecklats vid sidan av förstudien.

Bakgrunden till att förstudien har utförts är den snabba teknikutveckling som biblioteken genomgått under de senaste åren. I Västmanland medförde det att samtliga kommunbibliotek anslöt sig till SUNET:s bredbandsuppkoppling under 1999-2000.

Flera olika projekt kring IT-utvecklingen har de senaste åren diskuterats och prövats på länets kommunbibliotek och projekt BIBMUSKOM skissades först som ett brett och gränsöverskridande försök att utveckla samarbetet mellan länets bibliotek, länsmuséet och andra museer plus länets arkiv med utgångspunkt i den nya tekniken.

Länsbibliotek Västmanland har dessutom tillsammans med Länsbibliotek Sydost med start 1999 drivit projektet Nytt@3d för att pröva möjligheten att distribuera den nya talboken via Internet.

I ett annat regionprojekt har några kommunbibliotek från Södermanland och Västmanland prövat att ansluta sig till fulltextdatabaser via Mälardalens högskola för att underlätta för distansstudier.

För att få en bättre bild av behoven och förutsättningarna för ett sådant vidgat samarbete inom Västmanland ansökte Länsbibliotek Västmanland om stöd från statens kulturråd till en förstudie. Hösten 1999 beviljades länsbiblioteket ett bidrag på 100.000:-

Syfte med förstudien :

- Klargöra vilka typer av databaser som är intressanta för länets bibliotek (särskilda avtal gäller för tillgång till en del av dessa), vilka typer av beståndsdatabaser som biblioteken kan utveckla tillsammans och vilken teknik och vilka arbetsrutiner som krävs för delade databaser/förteckningar.
- Undersöka förutsättningarna för videokonferenser via bredband : Fysiska förutsättningar i lokaler, teknik, samordningsbehov i kommunen, tänkt efterfrågan bland mindre företag, skolor, organisationer och föreningar m.fl. Studera rapporter från projekt i landet som utvecklar videokonferenssystem via Internet.
- Undersöka Mälardalens Högskolas utveckling av distansutbildning de närmaste åren.
- Peka på utbildningsinsatser som kommer att behövas för att möta utvecklingen för de deltagande kommunerna de närmaste åren.
- I en fördjupad förstudie skall också förutsättningarna för en särskild informationstjänst i samverkan med museer och arkiv, portalen "Fråga om Västmanland" undersökas.

Tillvägagångssätt

För att få en samlad bild av hur IT-utvecklingen ser ut på kommunbiblioteken i Västmanland har vi dels intervjuat bibliotekspersonalen, dels de som är ansvariga för kommunernas webbsidor. Tanken bakom att intervjua kommunernas informationsansvariga för webbsidorna har varit att se hur man uppfattar bibliotekens informationskompetens.

Under förstudietiden har vi ofta varit i kontakt med Länsbibliotek Sydost via telebild och även besökt dem för att titta på deras sätt att hitta lösningar till att utveckla biblioteken.

En fråga som kommunbiblioteken inte haft tid eller fått i uppdrag att driva är om kommunbiblioteken kan vara en resurs för företag. Vi lät företaget Framfab göra en workshop för bibliotekscheferna i länet, för att belysa den kompetens biblioteken har och vilka utvecklingsmöjligheter som finns.

Uppföljning

Några av kommunbiblioteken i Västmanland har under förstudietiden inlett diskussioner om att starta olika former av samverkan.

I projektet BIBUTKOM, en direkt följd av förstudien, försöker sex bibliotek i Västmanland (NV-Västmanland och KAK-området) att hitta plattformar för samverkan. Projektet får medel från ESF-kontorets MÅL 3 och ska stimulera till kompetensutveckling och samverkan i nätverk.

Under projekttiden kommer deltagarna att bl.a. få pröva videokonferensteknik och stimuleras till projektorienterat arbetssätt och utveckla strategiskt tänkande.

2. Sammandrag av intervjuerna på biblioteken i Västmanlands län v 46-47 2000 för projektet *BIBMUSKOM*.

Intervjuerna gjorda av Lena Centerskog Larsson.

Frågor till bibliotekspersonalen:

- *Är det någon tjänst inom IT-området som ni tror att kommunen är intresserad av att ni på biblioteket sköter?
- *Skulle ni kunna tänka er att samarbeta med någon annan kommun eller flera kommuner om IT och i så fall vad?

Trots att samtliga bibliotek har fullt upp med sin ordinarie verksamhet är de flesta intresserade av att vara med i något projekt i någon form i mån av kraft, tid och pengar. Som några bibliotek har påpekat måste biblioteken visa framfötterna när det gäller IT-utvecklingen. Många politiker är okunniga om IT och bibliotekens kompetens inom detta område. Olika projekt inom IT skulle kunna vara ett sett att synliggöra biblioteken. Dessutom är det ett sätt att öka sin egen kompetens att arbeta i ett projekt.

Flera bibliotek som Hallstahammar, Kungsör, Norberg, Surahammar och Skinnskatteberg vill förbättra sina hemsidor på Internet. Genom nya biblioteksdatasystem som BOOK-IT och LIBRA III ser de en möjlighet att lägga ut bibliotekskatalogerna på Internet och göra hemsidorna mer aktiva och även synliggöra biblioteken. Västerås, Köping och Sala har redan aktiva hemsidor.

Tekniskt samarbete

Fagersta, Skinnskatteberg och Norberg är positiva till att dela server om det är tekniskt möjligt, likaså Köping, Kungsör och Arboga.

När det gäller en samkatalog är Hallstahammar, Fagersta, Skinnskatteberg, Norberg och Köping speciellt intresserade. Framförallt när det gäller KAK-regionen och Fagersta-Norberg-Skinnskatteberg. Vad en samkatalog innebär kan diskuteras, ett gemensamt bokbestånd där boken blir rörlig och kan återlämnas i vilken kommun som helst eller bara en gemensam bokförteckning.

Många bibliotek är intresserade av ett gemensamt lånekort.

Videokonferens

Hallstahammar, Köping och Skinnskatteberg är positiva till en videokonferensutrustning i biblioteken. Det kan vara ett sätt att visa upp biblioteket för politiker och grupper som inte brukar vara på biblioteket. Det är också ett utmärkt sätt att öka internutbildningen för personalen. Det skulle kunna spara många resor för kommunerna i länet.

Norberg och Kungsör är också positiva men har dåligt med utrymme i biblioteket. Däremot ligger de granne med kommunhusen som man skulle kunna samarbeta med. Västerås kan också tänka sig någon form av samarbete, kanske med länsbiblioteket?

E-boken

Norberg och Hallstahammar kan tänka sig introducera e-boken på biblioteken. Västerås och Sala menar att det är en tidsfråga innan E-boken kommer.

Västmanlandsportal

De flesta av biblioteken är intresserade av en Västmanlandsportal. Åsikterna går isär lite när det gäller hur den skulle se ut. Ska den vara stor och bred och vända sig till allmänheten eller i mindre skala för internt bruk. Majoriteten menar nog att om det ska det finnas en Västmanlandsportal ska den vara bred och vända sig till många.

En ”Fråga Västmanland” där allmänheten kan skriva in sina frågor och få svar från biblioteken är flera intresserade av. Tanken är att man turas om mellan biblioteken att svara för svaret. Som Västerås, Surahammar och Skinnskatteberg påpekar kan det vara en spännande utmaning och ett sätt att höja sin kompetens. Det kan också bli ett naturligt sätt att få kontakt med andra förvaltningar eller institutioner i Västmanland när man söker svar på frågorna. Man får också på det här sättet en dialog med allmänheten.

Bland bibliotekspersonalen är många också intresserade av ett intranet av något slag. En mötesplats där man kan diskutera eller lägga ut material som andra kan ha glädje av.

- **Kommunpolitiker saknar ofta kunskap om bibliotekens kompetens och kapacitet på IT-området**
- **Projekt inom IT-området ökar kompetensen och synliggör biblioteken**
- **Tekniskt samarbete kan förbättra medieförsörjningen i många kommuner**
- **Videokonferens kan stärka samarbete och fortbildning**
- **Västmanlandsportal kan ge bättre samarbete mellan bibliotek och förvaltningar och öppna för dialog med allmänheten**
- **Gemensamt lånekort i länet förtydligar samarbetet mellan biblioteken och underlättar för invånarna**

Bibliotekspersonalen ska inte bli några Pc-tekniker utan ska jobba med innehållet" i kommunbiblioteket , Birgitta Edvardsson, Bibliotekschef i Hallstahammar.

3. Sammandrag från intervjuerna av bibliotekspersonal och kommunernas informationsansvariga angående hemsidor i Västmanlands län.

Intervjuerna gjordes maj 2001 av Lena Centerskog Larsson på uppdrag av Länsbibliotek Västmanland i projektet BIBMUSKOM.

Intervjuer med kommunernas informationsansvariga

Frågor till kommunens informationsansvarige:

Hur ser ni på kommunens roll när det gäller hemsidan?
Kan ni belysa förutsättningarna.

Hur ser ni på bibliotekets roll när det gäller hemsidan?
Hur ser ni på bibliotekets roll som informatör?

Skulle biblioteket kunna ha en mer framträdande plats?

Hur ser du som informationsansvarig, på bibliotekets roll att göra hemsida?
Skulle biblioteket kunna göra sin egen hemsida?

Är det något som hindrar att bibliotekets hemsida ligger på en gemensam server för fler bibliotek utanför kommunen.

Att hemsidan har blivit något självklart för både kommuner och folkbibliotek framgår tydligt efter dessa intervjuer. Det är inte en fråga *om* man ska ha någon hemsida utan snarare *hur* den ska se ut. Bland kommunerna ser det ut som att en andra generation av hemsida är på väg. Efter att ha haft en ganska statisk hemsida har man insett hur man kan använda den nya tekniken för att nå ut med information och framförallt få en interaktion.

I Heby, Surahammar, Sala, Köping och Fagersta håller man på att se över kommunernas informationshantering och däribland hemsidan. Fagersta kommun ville inte låta sig intervjuas eftersom de precis skulle börja översynen och inte hade några svar att ge. Gemensamt för de övriga var att de ville ha ett enkelt verktyg att sköta hemsidorna med. Förvaltningarna ska själva stå för sitt material och det ska ingå som en ordinarie arbetsuppgift att lägga ut information på hemsidan.

Man vänder sig till framförallt kommuninvånarna men också turister, företagare och folk som ev. tänker flytta till kommunen är målgrupper. Hemsidan kan bli ett sätt att göra PR för kommunen. Man tänker sig också lägga ut tjänster som t.ex. blanketter som kan hämtas via hemsidan. Det är också viktigt att kunna få en dialog mellan kommuninvånarna och politikerna eller tjänstemännen.

Tydligt är hur man sätter invånarna i centrum och går ifrån förvaltningstänkande. Man ska inte behöva veta hur kommunen är organiserad för att hitta information på hemsidan. Kommunernas syn på biblioteken är mycket positiv : ”Biblioteket har ju en gammal tradition som informationscentra och finns i folks medvetande. Man vet att man kan gå till biblioteket när man vill veta något och man har förtroende för biblioteket”.

Kommunerna är också mycket positiva till att biblioteken utvecklar sina hemsidor.

Intervjuer med ansvariga för bibliotekens hemsidor

Frågor till ansvariga för bibliotekens hemsidor:
Varför ska biblioteket ha en hemsida?
Vad ska den användas till?
Vem ska använda den?
Vilken målgrupp vänder man sig till?
På vilket sätt kan hemsidan förbättra bibliotekets service?
Kan ni tänka er att omprioritera bibliotekets resurser för att göra en hemsida?
Kan ni tänka er att lägga bibliotekets hemsida på en gemensam server för fler bibliotek utanför kommunen, eller länsbibliotek?

Samtliga bibliotek skulle vilja göra mer av sin hemsida. Det är snarare brist på resurser som hindrar dem att göra det. På frågan om man kan tänka sig omprioritera sina resurser säger t.ex. några citat: ”Det blir vi tvungna till annars kommer det aldrig att bli en hemsida” och ”Däremot kommer det nog att bli ett allt större inslag i bibliotekariens vardag att klara av att göra en hemsida och liknande saker.”

De nya webb-baserade bibliotekssystemen BOOK-IT och LIBRA III införs efterhand på biblioteken och för med sig ett antal tjänster som allmänheten kan sköta hemifrån via sina datorer. Bibliotekskatalogerna ligger utlagda och det är viktigt att allmänheten hittar dem lätt. I några kommuner som Hallstahammar, Skinnskatteberg och Kungsör hittar man dem direkt på kommunens hemsida.

Generellt vill man använda hemsidan till att ge information om biblioteket, citat: ”Det ska inte vara någon sorts portal, ska det vara någon form av information utöver bibliotekets ska den ha lokal anknytning. Vi ska inte göra sådant som redan finns på nätet utan länka till bra portaler istället.”

Några bibliotek ser även hemsidan som ett internt verktyg och skulle gärna vilja ha någon form av nätverk mellan biblioteken

På frågan om man kan tänka sig att använda en annan server än kommunens, är det för de flesta kommuner och bibliotek viktigast att det fungerar bra. Hur man tekniskt löser det hela är inte det väsentliga.

- **Kommunerna sätter invånarna i centrum och går ifrån förvaltningstänkande. Ger stora möjligheter för biblioteken med sina erfarenheter av informations- och faktahantering.**
- **Kommunernas syn på biblioteken är mycket positiv**
- **Webb-baserade bibliotekssystemen BOOK-IT och LIBRA III ger biblioteken möjligheter att presentera sina tjänster på ett nytt sätt och allmänheten kan söka i katalogerna hemifrån.**
- **Viktigt att biblioteken finns med på kommunernas huvudsida.**

Biblioteket har ju en gammal tradition som informationscentra och finns i folks medvetande. Man vet att man kan gå till biblioteket när man vill veta något och man har förtroende för biblioteket. Agneta Berg, Utvecklingschef i Köpings kommun.

4. Mälardalens högskola och distansutbildning

"I förslag till verksamhetsmål för Mälardalens högskola (Mdh) fram till år 2003 framgår att högskolan skall vara framstående vad gäller flexibelt lärande och IT-stöd i undervisningen. Högskolans organisation kan upplevas som något splittrad och ojämnt strategiskt och resursmässigt för en sådan utveckling. Trots det pekar de senaste årens diskussioner, såväl interna som externa, på att undervisningsformerna för utbildning på distans och på campus genom IT-användning kommer att konvergera. Utvecklingen hämmas dock av det tidsödande arbete som ligger i att utveckla IT-baserade kurser och att vi idag inte kan erbjuda lärarna den speciella support som är nödvändig för att bäst kunna utnyttja IT i undervisningen".

Hur kan kommunerna i Västmanland få ta del av de kurser som finns på Mdh?
Hur kan Mdh distribuera högre utbildning till regionen?

"Högskolan står under tryck från regionen att erbjuda kurser på lärcentra på ett traditionellt sätt, dvs. med lärare i katedern och genom att anställa lokala handledare. Det leder till en begränsning av kursutbud och är inte kostnadseffektivt. Istället bör högskolan samarbeta med kommunerna och lärcentra för att vidareutveckla de möjligheter som den nya teknologin erbjuder att skapa virtuella lärcentra och inte utveckla mini-Mdh"

"Mälardalens högskola kan möta denna utveckling genom att:

- *Ta konsekvenserna av öppnare dörrar till universitet och högskolor.* Studenter är och kommer att vara mer varierande än tidigare i sina inlärningsstilar och tidigare utbildningserfarenheter. En undervisningsmetod för alla håller inte längre. Studenterna kommer också i allt större utsträckning kunna välja 'leverantör' av högre utbildning. Vi vet också att de ungdomar som kommer till högskolan i allt större utsträckning har en stor datorvana och förväntar sig att även i fortsättningen få användning av sina färdigheter.
- *Poängtera vikten av det 'livslånga lärandet'.* Examen är inte längre 'det enda' för en ung människa idag utan en av flera utbildningserfarenheter under en lång karriär och ett långt liv. En yrkeskarriär kommer att ställa krav på att kunskapen och färdigheterna hos individen ständigt förnyas. Förmågan att söka och sortera information kommer att vara en viktig färdighet, dvs veta hur och var informationen finns, värdera informationen och analysera dess innebörd samt veta hur den kan användas.
- *Arbeta med den tredje uppgiften.* MdH är starkt involverad i regionens demografiska, ekonomiska och sociala tillväxt. Detta är en möjlighet och en utmaning för MdH att anpassa till det reguljära utbudet, samhällets efterfrågan på fort- och vidareutbildning och att möta behovet från regionen på ökad kompetens. En följd blir att fördelningen mellan yngre och äldre studenter kommer att förändras så att vi kommer att ha fler äldre studerande i systemet.
- *Reflektera över vilken betydelse det ökade informationsflödet får för utbildningen.* Informationsflödet, särskilt genom Internet, minskar lärarnas position som den primära och enda källan för information samtidigt som det ökar behovet av lärare som är mentorer och handledare. Den kommer också att påverka metoderna för bedömning och examination och risken för manipulering av information ökar. Det betyder att lärarrollen kommer att förändras radikalt.

- *Vara medveten om den hårdnande konkurrensen* mellan olika universitet och högskolor om studenter, resurser, forskningsmedel och till sist prestige och position. Denna konkurrens är inte bara nationell utan kommer att öka även internationellt. För att överleva måste MdH möta frågan 'Varför skall jag välja att studera vid MdH istället för Uppsala, Lund, Yale, MIT eller Tokyo?'

Källa: Flexibelt lärande i akademisk excellens (Flax) Elvy Westlund 1999-11-05
Mälardalens högskola

Databaser : tillgång via databaser

År 2000 inleddes ett samarbete mellan Mälardalens högskola (Mdh) och de bägge länen Västmanlands och Södermanlands kommunbibliotek. Samarbetet gäller de studerande på Mälardalens högskola och deras möjligheter att få tillgång till högskolans databaser på det lokala biblioteket. I Södermanland och i Västmanland utsågs tre kommunbibliotek som skulle pröva en direktuppkoppling via SUNET till Mdh:s databaser. Utfallet blev så pass bra att alla kommunbibliotek i Västmanland och i Södermanland kan om de vill koppla upp sig mot Mdh:s databaser. Samtidigt som den tekniska plattformen för att få tillgång till information utvecklas har man på kommunbiblioteken i Västmanland och Södermanland inrättat kontaktbibliotekarier som bl.a ska underlätta för de studerande att få hjälp att hitta de medier de söker.

- *Informationsinfrastruktur för de studerande*

5. Workshop med Framfab

Deltagare : samtliga bibliotekschefer i Västmanlands län. Plats: Teknikbyn Tid :

Bibliotekspersonal besitter stor kompetens inom informationsområdet. Bibliotekarierna vet hur man strukturerar information, vet hur man söker på Webben , vet hur man värderar informationen man hittar etc., men hur många företag känner till bibliotekspersonalens kompetens?

Kommunbiblioteken har i allmänhet inget uppdrag och heller inga medel att lämna service till företag.

Vi lät ett företag som arbetar med det senaste inom informationsteknologi undersöka kommunbibliotekens utvecklingsmöjligheter med Internet och bredband. Framfabs uppgift var också att inspirera länets bibliotekspersonal att se nya möjligheter och utveckla biblioteksverksamheten. Under en dag fick länets bibliotekschefer och länsbibliotekets personal en workshop i Framfabs lokaler i Teknikbyn Kopparlunden Västerås.

Frågeställningar:

Vilken kompetens finns det på kommunbiblioteken som kan attrahera företag?

Vilka utvecklingsmöjligheter finns det på kommunbiblioteken för att erbjuda nya tjänster till nya målgrupper?

Hur kommer E-boken att påverka biblioteken?

E-böcker, är det på gång eller ej? Kvalitet? Flexibilitet? Hur kan organisationer anamma E-boken?

Vad står varumärket kommunbiblioteket för?

- Kvalité. Kommunbiblioteken erbjuder tjänster som är värderade och uppfyller vissa krav på kvalité.
- Bibliotekslagen säkerställer vissa servicegarantier för tillgänglighet. Exempel. Du som själv inte kan besöka biblioteket ska ha rätt till biblioteksservice genom "Boken kommer"!
- En fri, öppen och neutral mötesplats för alla oavsett ursprung, ålder, kön religiös eller politisk uppfattning.

Hur kan hemsidan utformas och utvecklas för nya tjänster, direktstyrda till speciella målgrupper?

- Norrköpings stadsbibliotek uppdaterar websidorna varje dag.
- Kommunerna lägger ut sina nämndprotokoll på websidorna.
- Möjligheter att nå ut till nya målgrupper.

Finns det tänkbara samarbetspartners som har tillgång till kvalitativ information?

Är det nyttigt att synas och agera i sammanhang där en organisations målgrupp är som starkast men ej stämmer med organisationens ideologi?

- Staten gör stora satsningar på det "livslånga lärandet". Biblioteken är navet i infrastrukturen.
- Samarbete med kommunala utbildningsmyndigheter.

6. Studiebesök i Ronneby och Karlshamn 27/11-28/11-2000

Vi var fem personer från bibliotek i Västmanland som åkte till Blekinge för att studera IT-satsningar på bibliotek och få tankar kring deras "Brukarbibliotek", en IT-satsning för att utveckla och tillhandahålla IT-tjänster för näringsliv, distansstuderande och allmänhet.

Vårt första besök gick till Tekniska högskolan i Ronneby. Ulf Redmo, bibliotekskonsulent i Sydost och Ulf Snellde, bibliotekschef för högskolan tog emot och visade oss runt. Påfallande hur litet biblioteket var. Förklaring: nätbaserat lärande, mycket lite kurslitteratur och högskolebiblioteket på Blekinge Tekniska Högskola är ett bibliotek på tre orter. I Karlskrona finns bibliotek Gräsvik, i Ronneby Infocenter som är ett samarbete mellan högskolan och Ronneby kommun. I Karlshamn ligger en nyetablering, Piren ett samarbete mellan högskolan och Karlshamns kommun. Kommunerna är mycket angelägna om högskolornas verksamhet och framväxt. I form av utbildning, kompetens, nystartade företag får kommunerna del av högskolornas verksamhet. Ronnebys informationsavdelning är placerad på högskolan. Ronneby kommun betalar 33% av högskolornas lokalhyra. Att satsa på tre högskolor i ett litet län som Blekinge är ett politiskt grepp som är intressant ur många perspektiv. Historiskt sett har Karlskrona fått många statliga miljoner och knutit till sig IT-kompetens. Ronneby har legat i kölvattnet och har insett vikten av att satsa på IT och kommit ifatt. Det finns alltså två stora IT-lokomotiv som drar till sig omvärldens blickar, Karlskrona och Ronneby. Efter hänger de andra vagnarna med Karlshamn i spetsen. På bibliotekssidan har man inte varit sena att utnyttja situationen. I länets tillväxtavtal finns biblioteken med som en tillväxtfaktor.

1997 startade man "Bruk-projektet". Det betyder Bibliotekens roll i utbildnings- och kunskapsområdet. Ett samarbete mellan högskolan, Karlskrona/Ronneby bibliotek, länets folkbibliotek, Länsbiblioteket och IT-Blekinge för att utveckla och tillhandahålla IT-tjänster för näringsliv, distansstuderande och allmänhet. Alla folkbiblioteken har med hjälp av projektet blivit utrustade med en IT-verkstad och videokonferensutrustning. För att visa småföretagarna möjligheterna på Internet startade högskolan Internetkurser på de IT-utrustade kommunbiblioteken. Under hösten 1999 t.o.m. hösten 2000 har biblioteken tillsammans med högskolan förmedlat föreläsningar via videokonferens. Biblioteken har också använt videokonferensutrustningen i samband med arbetsmöten, interna utbildningar för bibliotekspersonal, samt ibland även för personal från andra förvaltningar/institutioner.

Ronneby kommunbibliotek kan säkert gälla som ett mönsterbibliotek för hela Sveriges kommunbibliotek. Det är ett sinnrikt och välutrustat bibliotek, design och funktion är väl genomtänkt. På övervåningen hittar man IT-labbet med 10 datorer för allmänhet och studerande, ej ungdomar. När vi besökte biblioteket skulle en grupp pensionärer använda labbet. En ny biblioteksfilial har man öppnat i ett ganska stökigt bostadsområde. Det är kommunalrådet som tyckte att ett bibliotek behövdes för att spilla över kultur till människorna i bostadsområdet.

Bibliotekspersonalen driver också ett antal projekt av riksintresse.

"Bokväljaren <http://www.ronneby.se/ol/bokva/default.htm> är ett webbaserat datorprogram som hjälper dig att välja skönlitterära böcker. Du får svara på några frågor om intressen och läsvana och får utifrån dina svar exempel på böcker som skulle kunna passa dig".

"Den virtuella skolbibliotekarien – Ett projekt i samverkan mellan Ronneby kommun och Statens kulturråd. En fackutbildad bibliotekarie ska finnas tillgänglig för alla kommunens grundskolor.

Under skoldagen finns den virtuella skolbibliotekarien uppkopplad på Internet för att lotsa lärare och elever till rätt sökväg och rätt källa”.

Våra sista studiebesök gjorde vi i Karlshamn på högskolebiblioteket och på kommunbiblioteket. Politikerna och näringslivet i Karlshamn har drivit på utvecklingen av en ny högskola knuten till Blekinge tekniska högskola. Idag finns det en liten filial +bibliotek. Bibliotekspersonal från kommunbiblioteket tjänstgör på högskolefilialbiblioteket. Nästa steg är att få till stånd en stor högskolebyggnad längst ute på piren i hamnområdet, en förprojektering är igång. Där skall det finnas plats för tusen studerande och inrymmas ett högskole/kommunbibliotek, ett ”sambibliotek”. Högskola, näringsliv och kommunerna driver på IT-utvecklingen och biblioteken hänger på.

- **Biblioteken i Blekinge uppfattas som viktig tillväxtfaktor**
- **Internetkurser för småföretagare på kommunbiblioteken**
- **IT-verkstäder och videokonferensutrustning på samtliga bibliotek i Blekinge**
- **Kommunbibliotek också biblioteksfilialer till högskolan(Karlshamn)**
- **Högskola, näringsliv och kommunerna ser biblioteken som viktiga samarbetsparter i lärandet**

7. *Kompetensutvecklingsprojekt för bibliotekspersonal i sex kommuner i länet(KAK-regionen : Kungsör-Arboga-Köping och NV Västmanland : Fagersta-Norberg-Skinnskatteberg) 2001-2002*

Länsbibliotek Västmanland arbetar sedan länge med kompetensutveckling för länets bibliotekspersonal. Under de senaste tre-fyra åren har förändringsprocessen varit särskilt intensiv med ny teknik och ökade servicekrav trots oförändrad eller minskad ekonomi. Länsbibliotek Västmanland har aktivt medverkat till teknikförnyelse för länets bibliotek, senast när samtliga huvudbibliotek anslöts till universitetsdatanätet SUNET. Trots denna beredskap till förnyelse behöver bibliotekspersonalen kompetensstöd för att möta de förändringar som väntar de närmaste åren. Förutom spetskompetens inom IT-området, gäller det också projektorienterat arbetssätt och strategisk planering.

Länsbibliotek Västmanland arbetar utifrån ett nätverkstänkande med rådgivning, målgruppsrelaterad kompetensutveckling och stöd i verksamhetsutvecklingen.

Därför har vi påbörjat ett brett utvecklingsarbete med samtliga bibliotek i länet med kartläggning av utvecklingsbehov och samverkan för att uppnå hög kvalitet på gemensamma tjänster.

Utvecklingsbehovet inom IT-området har kartlagts i två omgångar under ht 2000 och vt 2001.

Den fortsatta kompetensutvecklingen har vi kallat BIBUTKOM och berör främst de ovan nämnda regionerna inom Västmanlands län.

Projektid : maj 2001 – december 2001, uppföljning januari 2002

Antal bibliotekspersonal i BIBUTKOM 2001 : 50 personer

Antal utbildningstimmar per anställd : 48

Sammanfattning om vad som hänt och kommer att hända inom projektet BIBUTKOM.

I samband med förstudien BIBMUSKOM uttryckte NV-Västmanlands och KAK-regionens kommunbibliotek önskemål om att inleda diskussioner angående samverkan inom olika områden. Länsbiblioteket medverkade till att ett kompetensutvecklingsarbete för sex kommunbibliotek kunde starta i maj 2001.

Studieresa

För att öppna sinnen och känna av vad samarbete kan vara åkte hela bibliotekspersonalen från sex kommuner Arboga, Fagersta, Kungsör, Köping, Norberg och Skinnskatteberg i Västmanland till Strömstad. Där har det pågått ett samarbete mellan de fyra kommunerna Strömstad, Tanum, Munkedal och Sotenäs sedan 1992. Deras samarbete bygger på den gemensamma databasen med alla inlagda medier, som ger möjlighet att få önskade medier från alla fyra bibliotek, och reservera de medier som är utlånade. Det gemensamma lånekortet gäller i alla fyra kommuner. Samarbetet har också gett nya möjligheter för olika grupper inom bibliotekspersonalen att träffas och diskutera gemensamma frågor och lägga fram strategier.

Projektorienterat arbete

Samarbete kräver många funderingar. Vilka grundförutsättningar finns för samarbete? På vilka områden kan vi samarbeta? Ska vi arbeta i projektform? Hur arbetar man i projekt? Vad ska man tänka på när man startar ett projekt?

Kerstin Burell anlätades för att belysa vad projektorienterat arbete är och hjälpa bibliotekspersonalen att hitta verktygen för att komma igång med olika typer av samarbetsprojekt. Under utbildningstiden, arbetspassen lämnade bibliotekspersonalen i KAK-

regionen 31 idéer till samverkan. Följande förslag valdes ut att arbeta vidare med: Gemensam beståndskatalog, programverksamhet och vikariepool.

I NV-Västmanland siktade man in sig på "det livslånga lärandet" och de nya intentioner som Skolverket skickat till alla kommuner gällande att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande (350 miljoner) som Skolverket fördelar till kommunerna. En representant från kommunbiblioteken kommer att vara med och diskutera hur en infrastruktur för vuxnas lärande i NV-Västmanland kommer att utvecklas.

Videokonferens

Kommunbiblioteken i NV-Västmanland och KAK-regionen prövar videokonferensteknik för att se om det är möjligt att använda den i olika samverkansprojekt. Inom flera typer av tjänster skulle man kunna använda sig av videokonferensteknik. Exempelvis skulle skolor kunna kommunicera med bibliotek, museer och arkiv i samband med "fråga om Västmanland" tjänster. Innan det startas sådana projekt prövar ovan nämnda bibliotek på vilka sätt tekniken kan användas.

Strategiskt arbete

En strategidag för bibliotekscheferna i länet arrangerades i september 2001. Konsulten Greger Hjelm inspirerade deltagarna och gav dem metoder och en modell för strategiskt tänkande. Under våren 2002 planeras det för att NV-Västmanlands och KAK-regionens bibliotekspersonal får möta Greger Hjelm och diskutera framtiden och hur man kan gå vidare med samverkanstankarna.

8. Kulturen på webben och portalen "Fråga om Västmanland"

Kultur- och utbildningsförvaltningen inom Landstinget Västmanland har under år 2001 fått i uppdrag att skapa en "kulturportal" på webben, där landstingets kulturinsatser ska presenteras på olika sätt. Där ska finnas övergripande kulturfrågor (strategifrågor, bidragsfrågor och projekt), liksom målgruppsrelaterade sidor för länsbibliotekets och läns museets användare, för Film i Västmanland, Kraftcentrum, länkar till folkbildning, Västmanlandsmusiken, Teater Västmanland och Westmannaturism samt länkar till övrigt kulturliv på nationell, regional och kommunal nivå. 100 000 SEK står till förfogande för att ta fram en "kulturportal" och utbilda personal inom Kultur- och utbildningsförvaltningen i att hantera webverktyg och bildhanteringsprogram. Arbetet med att ta fram websidorna ingår som ett tydligt pilotprojekt i landstingets utveckling av websidor. Inom projektets ram finns det möjligheter att utveckla samverkan mellan de olika kulturinstitutionerna. En tanke är att skapa en form av e-meetingportal "Fråga om Västmanland" där regionala kulturinstitutioner i realtid kan besvara allmänhetens, skolors frågor.

9. Sammanfattning och hur går vi vidare....

Under de senaste åren har vi sett hur resurserna i de små kommunerna krymper. De har svårt att rekrytera personal, lite pengar till kompetensutveckling och åldersfördelningen är snedvriden, gäller såväl bibliotek som till andra institutioner. Ändå så försöker kommunbiblioteken att upprätthålla en hög servicenivå till kommuninvånarna. Samtidigt som bibliotekens resurser krymper så växer de studerandes behov av hjälp med att beställa böcker och tidskriftsartiklar, men också när det gäller att söka information i nya elektroniska medier. Det går inte att bedriva studier utan tillgång till ett bibliotek. Finns det dessutom svårigheter med olika typer av handikapp hos den studerande ställer det stora krav på tillgänglighet på biblioteken. Tekniken, olika innovationer, bredband, e-boken, nya talboken (Daisy), olika tjänster på bibliotekens hemsidor, kan givetvis underlätta hanteringen av medieförsörjningen till de studerande men det behövs en mera långsiktig satsning på infrastruktur och ställningstagande, vilken roll biblioteken ska spela i det livslånga lärandet och hur informationsförsörjningen ska se ut i kommunerna. När det gäller den demokratiska rätten till information spelar biblioteken en viktig roll. Alla har inte datorer, Internet eller möjlighet att prenumerera på tidningar och tidskrifter. Invandrare söker sig ofta till biblioteken för att hålla kontakten med det gamla hemlandet via Internet.

Möjligheter

Utveckla samverkansformer, exempelvis inom utbildning, IT, inköp, hemsidor.

Kompetensutveckla personalen så att de kan hänga med i teknikutvecklingen.

Vara med i arbetet att utveckla infrastrukturen för det livslånga lärandet.

Marknadsföra biblioteket som en kraft när det gäller att förnya det demokratiska samhället.

Hot

Mindre medel för att höja kompetensen hos personalen

Svårt att rekrytera personal

Okunniga politiker som inte ser att biblioteket är en resurs i det livslånga lärandet

Låg tillgänglighet, öppethållande, stöd för funktionshindrade etc.

Åldersfördelningen hos personalen (Många är gamla och går om några år i pension)

Styrka

Bra och känt varumärke

Servicen är i allmänhet mycket god.

Öppethållande (den kommunala institution som har mest öppethållande)

Kompetens när det gäller att hitta relevant och värderad information.

Hur går vi vidare...

Länsbiblioteket har startat en kompetensutbildning för personal på sex kommunbibliotek (KAK-regionen Köping, Arboga och Kungsör + NV-Västmanland Fagersta, Norberg och Skinnskatteberg) i länet. Vi hoppas att den utbildningen ska leda till att de biblioteken samarbetar mer med varandra, inom utbildning, teknikutnyttjande, marknadsföring, rekrytering av personal och byggande av informationsinfrastruktur.

Under våren 2002 kommer vi att bjuda in kommun och landstingspolitiker, utbildningsansvariga och kommunchefer till en konferens för att diskutera informationsförsörjningen i kommunerna och i länet.

Vi kommer också att inleda närmare samarbete med Mälardalens högskola när det gäller frågor som rör IT, kompetenshöjande utbildning och det livslånga lärandet.

- Bibliotekens roll och uppgift i det livslånga och livsvida lärandet bör preciseras i kommunerna och i länet
- Bibliotekens uppgift att hävda den demokratiska rätten till information bör preciseras

Bilagor till Förstudien BIBMUSKOM 2000-2001

Några fakta om biblioteken i Västmanlands län

Samtliga huvudbibliotek i Västmanland är anslutna till SUNET

Kommunbibliotekens IT-resurser i Västmanland tillgängliga för allmänheten 2001 :

Arboga

Datorer/terminaler totalt	9
Terminaler för sökning i katalog	3
Datorer för Internet	2
Datorer för CD-ROM	1
Katalog sökbar på Internet	Ja
Bibliotekssystem	BTJ 2000 (Planerar byte till Book IT under 2002)

Fagersta

Datorer/terminaler totalt	6
Terminaler för sökning i katalog	3
Datorer för Internet	2
Katalog sökbar på Internet	Nej
Bibliotekssystem	BTJ 2000 (Planerar byte till Book IT under 2002)

Hallstahammar

Datorer/terminaler totalt	6
Datorer för sökning i katalog	2
Datorer för Internet	4
Katalog sökbar på Internet	Ja
Bibliotekssystem	Book IT

Heby

Datorer/terminaler totalt	2
Datorer för Internet	2
Katalog sökbar på Internet	Nej
Bibliotekssystem	Axiell Libra III

Kungsör	
Datorer/terminaler totalt	2
Datorer för sökning i katalog	1
Datorer för sökning på Internet	1
Katalog sökbar på Internet	Ja
Bibliotekssystem	Book IT
Köping	
Datorer/terminaler totalt	3
Terminaler för sökning i katalog	1
Datorer för sökning på Internet	1
Dator för studerande	1
Katalog sökbar på Internet	Ja
Bibliotekssystem	BTJ 2000
Norberg	
Datorer/terminaler totalt	6
Datorer för sökning i katalog	1
Datorer för sökning på Internet	5
Katalog sökbar på Internet	Nej
Bibliotekssystem	BTJ 2000 (Planerar byte till Book IT under 2002)
Sala	
Datorer/terminaler totalt	13
Datorer för sökning i katalog	3
Datorer för sökning på Internet	8
Dator för skrivande (word)	1
Dator för studerande på Mdh	1
Katalog sökbar på Internet	Ja
Bibliotekssystem	Axiell Libra III
Skinnskatteberg	
Datorer/terminaler totalt	3
Datorer för sökning i katalog	1
Datorer för sökning på Internet	2
Katalog sökbar på Internet	Ja
Bibliotekssystem	Book IT
(2 filaler har datorer för allmänheten)	
Surahammar	
Datorer/terminaler totalt	5
Datorer för sökning i katalog	2
Datorer för sökning på Internet	3
Katalog sökbar på Internet	Nej
Bibliotekssystem	BTJ 2000

Västerås	
Datorer/terminaler totalt	56
Datorer för sökning i katalog	10
Datorer för sökning i katalog på filialer	7
Datorer för sökning på Internet	20
Datorer för sökning på Internet på filialer	19
Katalog sökbar på Internet	Ja
Bibliotekssystem	BTJ 2000 (Byter till Book IT under 2002)

Ytterligare fakta om biblioteken i länet :

Kommunbibliotekens mediebestånd, utlåning, årsverken och öppethållande :

Kommun	Folkmängd	Media- bestånd	Utlåning	Utlån/inv	Årsverken	Öppet HB tim/v	Öppet filialer tim/v
Arboga	13 870	91 864	228 815	16,5	8	44	
Fagersta	12 381	85 512	101 981	8,2	7,1	40	15(1)
Hallsta- Hammar	15 064	79 555	100 445	6,7	6,18	46	10(1)
Heby	13 653	100 224	140 900	10,3	9,2	38	67,5(3)
Kungsör	8 148	56 231	77 546	9,5	4,5	34,5	
Köping	24 763	140 930	209 412	8,5	13,9	50	59,5(3)
Norberg	5 939	62 019	47 056	7,9	4,35	46	
Sala	21 548	97 603	209 615	9,7	9,2	49,5	20(1)
Skinn- Skatteberg	4 855	58 510	48 353	10,0	3,4	37	
Sura- Hammar	10 340	77 777	94 991	9,2	7,7	44	48(2)
Västerås	126 328	651 771	1 177 412	9,3	76,56	54	261(9)

1) Siffra inom parentes anger antalet filialer med minst 10 tim öppet/vecka.